

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Novi evropski program za inovacije

(COM(2022) 332 final)

(2023/C 100/13)

Poročevalec: **Maurizio MENSI**

Soporočevalec: **Christophe LEFÈVRE**

Zaprosilo	Evropska komisija, 27. 10. 2022
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja na seji strokovne skupine	10. 11. 2022
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	14. 12. 2022
Plenarno zasedanje št.	574
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	177/0/0

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja evropski program za inovacije, ki ga je predlagala Komisija, in se zlasti strinja z dvojnimi cilji spodbujanja konkurenčnosti Evrope ter zdravja in dobrega počutja njenih državljanov.

1.2 EESO se strinja tudi s poudarkom, ki ga Komisija daje odpravljanju vrzeli glede podjetij v razširitveni fazi (*scale-up*) in na področju visokotehnoloških inovacij (*deep tech*) v EU v primerjavi s tretjimi državami, v katerih so rastoča tehnološka podjetja bolj razširjena. EESO predlaga, naj se Komisija pri doseganju zelenega in digitalnega prehoda bolj osredotoči na vlogo podjetij, predvsem malih in srednjih podjetij (MSP) in zagonskih podjetij (*start-up*), ter na njihove inovacijske mreže.

1.3 EESO ceni strukturo predloga, ki temelji na petih vodilnih pobudah. Zagotoviti je treba tudi orodja za preverjanje in spremljanje rezultatov.

1.4 EESO pozdravlja predlog za ustanovitev svetovalne skupine za inovacijam prijazne predpise na področju javnih storitev in predlaga, da je tudi predstavnik EESO član te skupine.

1.5 EESO poudarja pomen financiranja infrastrukture za eksperimentiranje in preizkušanje, da bi pomagali zagonskim podjetjem in premostili vrzel med laboratoriji in komercialno uporabo. V zvezi s tem EESO pozdravlja uvedbo novega koncepta „infrastruktur za preizkušanje in eksperimentiranje“ v osnutek revidirane uredbe o splošnih skupinskih izjemah za državno pomoč.

1.6 EESO pozdravlja tudi pobudo o javnem naročanju. V zvezi s tem predlaga, da se v postopkih inovativnega javnega naročanja zagotovi sodelovanje vsaj enega zagonskega podjetja.

1.7 EESO poudarja pomen trdne ureditve področja intelektualne lastnine, ki velja za izume zagonskih podjetij, da se spodbudi stalni razvoj raziskav.

1.8 EESO poziva Komisijo, naj spodbuja medregionalno razsežnost naložb s skupnim sodelovanjem manj in bolj inovativnih regij.

1.9 EESO poudarja, da bi morali z javnimi sredstvi podpreti tudi visokošolsko izobraževanje in laboratorije za inovacije. V zvezi s tem predlaga, naj Komisija uporabi več pilotnih raziskovalnih središč in univerz za uresničevanje inovativnih ciljev.

1.10 EESO pozdravlja tudi podporo Komisije državam članicam pri razvoju čezmejnih projektov skupnega evropskega interesa. Zato predlaga, naj se financirajo raziskovalne dejavnosti in poklicni razvoj raziskovalcev ter naj bodo rezultati raziskav, ki so bile deležne javne podpore, na razpolago inovatorjem za nadaljnji razvoj, po možnosti prek platforme Innospace.

1.11 EESO pozdravlja objavo smernic za pomoč zainteresiranim organom pri izbiri najprimernejšega evropskega strateškega programa in poudarja pomen horizontalnega izvajanja teh programov.

1.12 EESO pozdravlja idejo o proučitvi ugodnejše davčne obravnave za delniške opcije (*stock options*) in davčnega režima za nadarjene ljudi, ki se preselijo v druge države. Poziva Komisijo, naj usklajuje nacionalne pobude za spodbujanje talentov.

1.13 EESO izraža zadovoljstvo z namero Komisije, da razvije zanesljivejše in primerljivejše podatkovne zbirke ter skupno podatkovno taksonomijo, ki so lahko podlaga za politike na vseh ravneh. Prav tako pozdravlja namero, da se bo prek foruma Evropskega sveta za inovacije na strukturiran način razširjalo dobre prakse.

1.14 EESO pozdravlja tudi načrte Komisije za izmenjavo dobrih praks in objavo smernic za vlade o tem, kako jih uporabljati, da bi odpravili regulativno razdrobljenost med državami članicami.

2. Ozadje

2.1 Cilj novega evropskega programa za inovacije je postaviti Evropo v ospredje novega vala inovacij in visokotehnoloških zagonskih podjetij z naslednjimi pobudami:

- izboljšati dostop do financiranja za evropska zagonska podjetja in podjetja v razširitveni fazi;
- izboljšati pogoje za inovatorje, da lahko preskusijo nove zamisli v regulativnih peskovnikih;
- prispevati k oblikovanju regionalnih inovacijskih dolin, tudi v regijah, ki zaostajajo v razvoju;
- privabiti in ohraniti talente v Evropi;
- izboljšati okvir politike z jasnejšo terminologijo, kazalniki in nabori podatkov ter strateško podporo državam članicam.

2.2 Novi evropski program za inovacije vsebuje 25 posebnih ukrepov, združenih v pet vodilnih pobud:

- financiranje podjetij v razširitveni fazi, kar bo spodbudilo naložbe institucionalnih in drugih zasebnih vlagateljev;
- omogočanje inovacij s prostori za eksperimentiranje in javnim naročanjem, kar bo olajšalo inovacije;
- pospeševanje in krepitev inovacij v evropskih ekosistemih po vsej EU z odpravljanjem razkoraka med državami in regijami, kar bo podprlo oblikovanje in medsebojno povezovanje regionalnih inovacijskih dolin in državam članicam pomagalo dodeliti vsaj 10 milijard EUR za inovacije na regionalni ravni, povezane s prednostnimi področji EU;
- spodbujanje, privabljanje in zadržanje talentov na področju inovacijsko intenzivnih tehnologij, kar bo zagotovilo razvoj in gibanje teh bistvenih talentov znotraj EU;
- izboljšanje orodij za oblikovanje politik, kar bo ključnega pomena za razvoj in uporabo zanesljivih in primerljivih naborov podatkov in skupnih opredelitev (zagonska podjetja, podjetja v razširitveni fazi), ki lahko usmerjajo politike na vseh ravneh po vsej EU.

3. Splošne ugotovitve

3.1 EESO pozdravlja evropski program za inovacije, ki ga je pripravila Komisija, in zlasti dvojni cilj spodbujanja evropske konkurenčnosti in dobrega počutja evropskih državljanov.

3.2 V zvezi s tem EESO pozdravlja dejstvo, da načrt Komisije temelji na splošnem cilju odpravljanja trdovratnega inovacijskega razkoraka med državami članicami in znotraj evropskih regij, ki bi lahko oviral socialno in ekonomsko kohezijo.

3.3 EESO meni, da bi morala biti digitalna dividenda na voljo vsem evropskim državljanom, ne glede na to, kje živijo. Digitalna revolucija bi morala zapolniti trdovratne vrzeli, ki so se pojavile med industrijsko revolucijo in se poglobile v nekaterih državah članicah, ki so se pridružile EU po padcu železne zavese.

3.4 To je zdaj še toliko bolj pomembno, saj morajo biti vse države članice in regije EU neodvisne od tretjih držav, ki, kot je razvidno iz vojne v Ukrajini, trenutne energetske krize in pomanjkanja čipov, niso vedno zanesljive, vsekakor pa ne delujejo v skladu s temeljnimi evropskimi vrednotami.

3.5 EESO se strinja tudi s poudarkom, ki ga Komisija daje odpravljanju vrzeli glede podjetij v razširitveni fazi in na področju visokotehnoloških inovacij v primerjavi s tretjimi državami, v katerih so rastoča tehnološka podjetja bolj razširjena. Predlaga, naj se Komisija pri doseganju zelenega in digitalnega prehoda bolj osredotoči na vlogo podjetij, MSP ter zagonskih podjetij in na njihove inovacijske mreže, ter hkrati spodbudi njihovo konkurenčnost⁽¹⁾. Pomembno je tudi spodbujati pobude za preoblikovanje tradicionalnih podjetij v inovativna.

3.6 EESO meni, da bi lahko globlja in enotnejša digitalizacija sprožila pozitivni cikel izboljšanja dobrega počutja državljanov, doseganja trajnostnih ciljev, krepitve ekonomske in socialne kohezije v Uniji ter zmanjšanja industrijske in gospodarske odvisnosti od tretjih držav, ki nimajo enakih vrednot.

3.7 Zaradi vseh navedenih razlogov EESO v celoti pozdravlja in podpira vsebino pobude Komisije.

3.8 EESO podpira tudi strukturo pobude, ki temelji na petih vodilnih pobudah. Omeniti je treba, da bi bilo primerno zagotoviti orodja za stalno preverjanje in spremljanje rezultatov, da bi po potrebi lahko pripravili popravne in izboljševalne ukrepe.

3.9 EESO pozdravlja predlog za ustanovitev svetovalne skupine za inovacijam prijazne predpise na področju javnih storitev in predlaga, da je tudi predstavnik EESO član skupine.

4. Vodilna pobuda za financiranje visokotehnoloških podjetij v razširitveni fazi

4.1 EESO toplo pozdravlja vse predlagane ukrepe za zmanjšanje stroškov novega lastniškega kapitala v EU. Ti vključujejo možnost uporabe pravic intelektualne lastnine kot zavarovanja s premoženjem in predlog novega akta o kotiranju, s katerim se bodo poenostavile in olajšale začetne in nadaljnje zahteve glede kotiranja za nekatere vrste podjetij, da bi se znižali stroški in povečala pravna varnost za izdajatelje, hkrati pa bi se zagotovili zaščita vlagateljev in celovitost trga.

4.2 EESO ugotavlja, da mora Evropa vzpostaviti tako ureditev področja intelektualne lastnine, ki bi ustrezno uravnotežila odprto znanost in intelektualno lastnino. Številna zagonska podjetja imajo (ali uporabljajo) standardne patente. Vsaj za MSP bi se bilo treba izogniti določitvi pravnih obveznosti za izvajanje bistvene kontrole serij standardnih patentov, ki jih nameravajo licencirati. Taka obveznost bi lahko škodila inovacijam, saj lahko podaljša pogajanja in povzroči spore v fazi, ko predvideni prihodki od licenc še niso zanesljivi.

⁽¹⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Vozlišča digitalnih inovacij in MSP (mnenje na lastno pobudo) (UL C 75, 28.2.2023, str. 82).

4.3 EESO pozdravlja poudarek, ki se daje ženskam in zbiranju podatkov o ženskah in manj zastopanih skupinah, da bi razvili ciljno usmerjene politike za odpravo razlik med spoloma in drugih vrzeli, ki zadevajo tudi zagonska podjetja. Spodbujanje zaposlovanja žensk na področju inovacij je osrednjega pomena za zagotavljanje evropske konkurenčnosti, vzpostavitev indeksa o spolu in manj zastopanih skupinah pa je koristno orodje, ki prinaša znanje za reševanje tega vprašanja.

4.4 EESO opozarja, da morajo za uresničevanje zelenega in digitalnega prehoda inovirati tudi uveljavljena MSP ter podjetja s srednje veliko tržno kapitalizacijo, zato bi bilo treba v program vključiti ukrepe za pomoč tem podjetjem pri tem projektu in za spodbujanje njihove konkurenčnosti. Na splošno je pomembno ustvariti ekosistem, ki tudi tradicionalnim podjetjem omogoča, da se preoblikujejo v inovativna.

4.5 Kot poudarja Komisija, so bančni produkti glavni vir financiranja podjetij, zato EESO poudarja pomen javno financiranih jamstev in poziva Komisijo k razmisleku, ali bi se lahko tudi na tem področju ponudilo tisto, kar je že predvideno v začasnih okvirih za COVID-19 in vojno v Ukrajini. Javna jamstva bi lahko pri tem pritegnila dolgoročne vlagatelje in take, ki niso naklonjeni tveganju (kot so pokojninski skladi in državni premoženjski skladi), katerih finančna sredstva v Evropi niso dovolj izkoriščena.

4.6 EESO poziva Komisijo, naj pri izvajanju te vodilne pobude da prednost čezmejnim raziskovalnim laboratorijem in odcepljenim zagonskim podjetjem z različnih univerz. Obsežno sodelovanje med univerzami lahko pravzaprav pospeši inovacije in njihovo praktično uporabo s pristopom od spodaj navzgor, kar se zdi primernejše za spodbujanje ustvarjalnosti.

4.7 EESO tudi poziva Komisijo, naj podpora EU osredotoči na posamezne sektorje (npr. čipe, energijo iz obnovljivih virov itd.), da bi se spodbudile uporabne raziskave, kjer so te dejansko potrebne za doseganje strateških ciljev Unije.

4.8 EESO poziva Komisijo, naj poleg zmanjšanja stroškov lastniškega kapitala in uskladitve davčnih sistemov razmisli tudi o uvedbi posebnega financiranja EU za podjetja v razširitveni fazi kot podpore določenim strateškim zagonskim podjetjem pri njihovi rasti. Tako bi se lahko tudi zmanjšala privlačnost t. i. plenilskih prevzemov ali selitve v tujino, saj bi lahko ustanovitelji podprli razvoj svojih podjetij, ne da bi jih morali prodati ali preseliti.

4.9 EESO poziva Komisijo, naj razmisli o oblikovanju evropskega digitalnega trga za zagonska podjetja, da bodo lahko sodelovala s potencialnimi vlagatelji iz celotne EU. S takim trgom bi lahko premostili težave, s katerimi se soočajo zagonska podjetja, zlasti v manjših državah članicah, pri iskanju vlagateljev na lokalni ravni in pravočasnem dostopu do znatnih denarnih sredstev.

4.10 EESO poudarja pomen tehnološke infrastrukture za širitev tehnologij visokotehnoloških zagonskih podjetij. Zaradi tega bi bilo treba tak dostop bolj spodbujati in olajšati. Za javno financirane infrastrukture in podatke bi se lahko določilo obveznost odprtega in nediskriminatornega dostopa.

5. Vodilna pobuda za omogočanje visokotehnoloških inovacij s prostori za eksperimentiranje in javnim naročanjem

5.1 EESO pozdravlja objavo smernic o regulativnih peskovnikih, preizkusih poligonih in živih laboratorijih kot orodja za privabljanje eksperimentiranja v EU ter razširjanje dobrih praks v državah članicah za spodbujanje uskladitve.

5.2 EESO pozdravlja tudi uvedbo novega pravila v okviru državne pomoči za raziskave, razvoj in inovacije, ki bo državam članicam omogočilo financiranje večjega števila infrastruktur za preizkušanje in eksperimentiranje. V zvezi s tem EESO predlaga, da se določi zgornja meja za upravičeno nacionalno javno financiranje, da se ne bi kaznovalo manjših ali revnejših držav članic, ali da se kot alternativa zagotovi ciljno usmerjeno in dopolnilno evropsko financiranje za tiste države članice, ki ne morejo konkurirati v tekmovanju za državno pomoč. Predlaga tudi objavo evropskih smernic za uskladitev nacionalnih razlag, če se te razlikujejo.

5.3 EESO poudarja pomen financiranja infrastrukture za eksperimentiranje in preizkušanje, da bi zagonskim podjetjem pomagali okrepiti njihove tehnologije in premostili vrzel med laboratoriji in komercialno uporabo. V zvezi s tem EESO pozdravlja uvedbo novega koncepta „infrastruktur za preizkušanje in eksperimentiranje“ v osnutek revidirane uredbe o splošnih skupinskih izjemah za državno pomoč. Zlasti bi bilo treba razlikovati med konceptom infrastruktur za preizkušanje in eksperimentiranje ter tistimi, ki se jih običajno opredeljuje kot tehnološke infrastrukture. Razlikovalna značilnost je pri tem lahko prevladujoča gospodarska uporaba. Poleg tega bi bilo treba pragove za priglasitev izenačiti na višini 20 milijonov EUR tako za infrastrukture za preizkušanje in eksperimentiranje kot za tehnološke infrastrukture ter podjetjem, ki prispevajo vsaj 5 % stroškov naložb v infrastrukture za preizkušanje in eksperimentiranje, zagotoviti ugodne pogoje.

5.4 EESO pozdravlja tudi pobudo o javnem naročanju. V zvezi s tem predlaga, da se razmisli o možnosti uvedbe mehanizma za zagotovitev sodelovanja vsaj enega zagonskega podjetja pri najbolj inovativnih javnih naročilih.

5.5 EESO poudarja pomen trdne ureditve področja intelektualne lastnine, ki velja za izume zagonskih podjetij, da se spodbudi stalni razvoj raziskav. Ko poslovni partnerji uveljavijo izključnost znanstvenih rezultatov v zgodnji fazi (za kar je potrebna izključnost za podporo in sodelovanje z znanstvenimi laboratoriji), obstaja tveganje, da znanstveni laboratoriji teh rezultatov ne bodo nadalje razvijali, saj nimajo več gospodarskega interesa.

6. Vodilna pobuda za pospeševanje in krepitev inovacij v evropskih inovacijskih ekosistemih po vsej EU ter odprava inovacijskega razkoraka

6.1 EESO poziva Komisijo, naj spodbuja medregionalno razsežnost naložb. Pozdravlja predvsem dajanje prednosti nekaterim medregionalnim inovacijskim projektom, ki so povezani z glavnimi prednostnimi nalogami EU (kot je trajnostnost), s skupnim sodelovanjem manj inovativnih in bolj inovativnih regij.

6.2 EESO poudarja, da inovacije temeljijo na celotni verigi raziskav in razvoja. Ta zajema tako raziskave, ki so posledica radovednosti, kot uporabne raziskave in razvoj ter tudi področje izobraževanja in usposabljanja, ter je odvisna od zmogljivosti in virov, potrebnih za uvajanje inovacij, ki jih določajo politični, kulturni in socialno-ekonomski sistemi. V zvezi s tem EESO poudarja, da bi morali za zagotovitev strukturnih inovacij in razvoj novih uporabnih zamisli z javnimi sredstvi podpreti tudi visokošolsko izobraževanje, vključno s poklicnim izobraževanjem (ki je ključnega pomena za pospeševanje inovacij), in inovacijske laboratorije, ne le projekte, ki so že dosegli fazo komercializacije. Za doseg tega cilja lahko Komisija uporabi več pilotnih univerz.

6.3 EESO pozdravlja tudi podporo Komisije državam članicam pri razvoju pomembnih čezmejnih projektov skupnega evropskega interesa, pri čemer poudarja, da je treba podpirati tudi fazo raziskav, saj so inovacije lokalni proces, ki bi ga bilo treba že od začetka podpirati s pristopom od spodaj navzgor, skladno s končnim poročilom Konference o prihodnosti Evrope (predloga 12 in 35). Zato je treba financirati tako raziskovalne dejavnosti kot poklicni razvoj raziskovalcev. Rezultati raziskav, ki so bile deležne javne podpore, bi morali biti na razpolago inovatorjem za nadaljnji razvoj, po možnosti prek platforme Innospace.

6.4 EESO pozdravlja objavo smernic za pomoč zainteresiranim organom pri izbiri najprimernejšega evropskega strateškega programa. Poudarja tudi, da je treba strateške programe oblikovati ne kot zaprte, ločene dele, temveč upoštevati njihovo dopolnjevanje in jih, kjer je to mogoče, uporabljati horizontalno.

7. Vodilna pobuda za spodbujanje, privabljanje in zadržanje talentov na področju inovacijsko intenzivnih tehnologij

7.1 EESO izraža zadovoljstvo s to pobudo za povečanje priložnosti ter povezovanje delodajalcev in talentov po vsej Evropi.

7.2 EESO predvsem pozdravlja idejo o proučitvi možnosti ugodnejše davčne obravnave za delniške opcije v Uniji.

7.3 Komisijo poziva, naj upošteva davčni položaj nadarjenih ljudi, ki se preselijo v druge države, da to ne bi oviralo prostega gibanja talentov.

7.4 EESO poziva Komisijo, naj usklajuje nacionalne pobude za spodbujanje talentov.

8. Vodilna pobuda za izboljšanje orodij za oblikovanje politik

8.1 EESO izraža zadovoljstvo z namero Komisije, da razvije zanesljivejše in primerljivejše podatkovne zbirke ter skupno podatkovno taksonomijo. Prav tako pozdravlja namero, da se bo prek foruma Evropskega sveta za inovacije na strukturiran način razširjalo dobre prakse.

8.2 EESO pozdravlja tudi načrte Komisije za izmenjavo dobrih praks, da bi tako zbrala dobre primere regulativnih peskovnikov in prožnih pravnih okvirov iz vse EU in objavila smernice za vlade o njihovi uporabi. EESO spodbuja Komisijo, naj ta orodja uporabi za odpravljanje regulativne razdrobljenosti in razlik med državami članicami.

V Bruslju, 14. decembra 2022

Predsednica
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Christa SCHWENG
